

PROBLEMY POLONISTYK ZAGRANICZNYCH

Urszula Marzec

OBRAZ
POLONISTYKI
WŁOSKIEJ
W ŚWIETLE BADAŃ
ANKIETOWYCH

METODYKA NAUCZANIA

UNIVERSITAS

JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

OBRAZ
POLONISTYKI WŁOSKIEJ
W ŚWIELE
BADAŃ ANKIETOWYCH

Urszula Marzec

OBRAZ
POLONISTYKI WŁOSKIEJ
W ŚWIETLE
BADAŃ ANKIETOWYCH

Kraków

METODYKA NAUCZANIA

JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO

SERIA POD REDAKCJĄ
Władysława T. Miodunki

6

KATEDRA JĘZYKA POLSKIEGO JAKO OBCEGO
UNIwersytetu Jagiellońskiego

© Copyright by Urszula Marzec and Towarzystwo Autorów
i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2009

ISBN 97883-242-1038-1
TAiWPN UNIVERSITAS

Recenzent
dr hab. *Bronisława Ligara*

Opracowanie redakcyjne
H.A. Gruszka

Projekt okładki i stron tytułowych
Sepielak

www.universitas.com.pl

Rodzicom

*Składam serdeczne podziękowania
prof. dr. hab. Władysławowi Mioduncie
oraz dr hab. Bronisławie Ligarze
za wnikliwą lekturę oraz cenne uwagi i sugestie,
dzięki którym niniejsza publikacja uzyskała ostateczny kształt.*

Spis treści

Od redaktora serii 9

1. WSTĘP 15

- 1.0. Pomysł badań 15
- 1.1. Cel badań 16
- 1.2. Próba badawcza 18
- 1.3. Metodologia i realizacja badań 19

2. WYNIKI ANKIET PROFESORSKICH 25

- 2.0. Osadzenie studiów polonistycznych w strukturach uniwersyteckich 25
- 2.1. Kadra polonistyczna 28
- 2.2. Przedmioty o charakterze polonistycznym 28
- 2.3. Liczebność studentów włoskich polonistyk 30
- 2.4. Współpraca z polskimi uczelniami 33
- 2.5. Biblioteki 36
- 2.6. Działania uniwersytetów na rzecz promocji języka i kultury polskiej we Włoszech 39
- 2.7. Konferencje naukowe 40
- 2.8. Liczebność absolwentów włoskich polonistyk w latach 2002–2006 41
- 2.9. Podsumowanie 43

3. WYNIKI ANKIET LEKTORSKICH 49

- 3.0. Charakterystyka respondentów 49
 - 3.0.1. Dane społeczne 49
 - 3.0.2. Wykształcenie i kwalifikacje zawodowe lektorów 49
- 3.1. Staż pracy 51

3.2. Zakres działalności dydaktycznej w uniwersytecie	52
3.3. Podręczniki i pomoce naukowe	56
3.4. Nauczanie sprawności i podsystemów języka	61
3.5. Samoocena lektorów w zakresie własnej działalności dydaktycznej	64
3.6. Podsumowanie	67

4. WYNIKI ANKIET STUDENCKICH 73

4.0. Charakterystyka respondentów	73
4.0.1. Dane społeczne	73
4.0.2. Rodzaj i rok studiów	75
4.0.3. Dziedziny studiów reprezentowane przez respondentów	76
4.0.4. Pochodzenie studentów	78
4.0.5. Język ojczysty studentów	78
4.1. Egzamin maturalny	80
4.2. Długość nauki języka polskiego	81
4.3. Przeduniwersytecki kontakt z polszczyzną	81
4.4. Motywacja studentów	83
4.5. Znajomość innych języków obcych	89
4.6. Pozycja języka polskiego w programie studiów	90
4.7. Udział studentów w innych zajęciach polonistycznych	91
4.8. Plany naukowe studentów	92
4.9. Plany zawodowe studentów	93
4.10. Stosunek studentów do certyfikacji znajomości języka polskiego jako obcego	95
4.11. Udział studentów w programach wyjazdowych do Polski	103
4.12. Samoocena studentów	105
4.13. Podsumowanie	108

5. WNIOSKI 115

6. UWAGI KOŃCOWE 142

Spis tabel	143
------------	-----

Spis wykresów	144
---------------	-----

Bibliografia	146
--------------	-----

Załączniki	149
------------	-----

<i>Wzór ankiety profesorskiej</i>	149
-----------------------------------	-----

<i>Wzór ankiety lektorskiej</i>	156
---------------------------------	-----

<i>Wzór ankiety studenckiej</i>	161
---------------------------------	-----

Od redaktora serii

W serii *Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego* ukazuje się praca przedstawiająca obraz polonistyki włoskiej, co zrazu może zaskakiwać. Autorka pracy, Urszula Marzec, odpowiada przede wszystkim na pytania KTO UCZY? i KOGO UCZY?, pytanie o to, JAK UCZY?, pozostawiając na dalszym planie. Publikujemy ją jednak, uważając, że zawiera ona istotne informacje, które musimy wziąć pod uwagę, poszukując odpowiedzi na pytanie, jak uczyć polszczyzny studentów zagranicznych.

Jeśli przyjąć, zgodnie z nowym podejściem w dydaktyce języków obcych, że studenci stanowią podmiot procesu nauczania, ważne okażą się wszystkie informacje na temat tego, KTO obecnie i w JAKIM CELU uczy się polskiego we Włoszech. Pytanie o cel studiów to w istocie pytanie o oczekiwania studentów, które polonistyka winna zaspokajać, jeśli chce nie tylko istnieć, ale też rozwijać się i przynosić poczucie sukcesu. Nie ulega wątpliwości, że dla studentów włoskich ważne jest opanowanie języka polskiego, co potwierdzają następujące fakty: 88% ankietowanych wkomponowało lektorat polskiego w tok studiów, 68% chce pracować w zawodzie, w którym wymagana jest znajomość języka polskiego, a 58% byłoby skłonnych przystąpić do egzaminu certyfikатовego, by zyskać obiektywny, międzynarodowy dowód jego znajomości. Dlatego trzeba się zgodzić z Urszulą Marzec, gdy pisze, że *język polski jest w ich oczach atrakcyjnym towarem na europejskim rynku pracy i na rynku edukacyjnym*.

Jeśli tak dużą wagę przywiązujemy do wyników badań ankietowych, musimy zapytać o ich reprezentatywność. Otóż okazuje się, że w okresie prowadzenia badań w lektoratach języka polskiego w uniwersytetach włoskich brało udział 261 słuchaczy (zob. 2.3.). Ponieważ ankiety odesłało 130 z nich, możemy stwierdzić, że w badaniach uczestniczyło 50% całej populacji (zob. 4.0.1.), co stanowi liczbę uprawniającą do wyciągania wniosków, a także do snucia uogólnień.

Z danych zebranych od kierowników włoskich studiów polonistycznych wynika, że najwięcej, bo aż 67 studentów uczy się polskiego w Rzymie. Ponieważ zdecydowaną większość ankiet U. Marzec otrzymała spoza Rzymu, można by spekulować, czy i w jaki sposób większy udział studentów ze stolicy Włoch zmieniłby wyniki ankiet. Należy jednak zauważyć, że stolica każdego kraju stanowi największy rynek nauki języków obcych oraz studiów i kontaktów międzynarodowych, z czego wynika, iż większy udział w ankiecie studentów ze stolicy „wyostrzyłby” wnioski płynące z obecnej ankiety, a nie zmieniłby ich radykalnie.

Szeroko rozumiane studia polonistyczne są w Europie umieszczane w ramach tradycyjnie pojmowanych studiów slawistycznych. Tymczasem z ankiet studenckich wynika niezbicie, że większość studentów nie czuje się slawistami: tylko 8% spośród nich wskazało na motywację, jaką jest zainteresowanie językami słowiańskimi (zob. 4.4.) i aż 61% studentów, dla których polski jest jednym z dwu wiodących języków przewidzianych w programie studiów, jako drugi język wybrało język niesłowiański (najczęściej angielski, niemiecki, hiszpański i francuski; zob. 4.5.).

Co w takim razie studiują ankietowani studenci? Najczęściej – języki i literatury obce, mediację kulturową, języki i literatury porównawcze, języki i kultury obce na potrzeby przedsiębiorstw oraz mediację językową (zob. 4.0.3.). Gdyby jednak tak oryginalne studia jak mediację kulturową i językową połączyć razem, okazałoby się, że to one gromadzą najwięcej, bo aż 24,5% studentów, gdy języki i literatury obce tylko 21%. Potwierdza to tendencję do wybierania bardziej utylitarnych kierunków studiów,

do motywacji instrumentalnej w przypadku uczenia się języków obcych.

Jeśli połączymy ze sobą różne informacje cząstkowe tego typu, okaże się, że tym, co interesuje studentów, jest raczej *polonistyka stosowana* niż polonistyka w tradycyjnym, filologicznym rozumieniu tego słowa. Że bardziej interesuje ich znajomość polskiego społeczeństwa, jego mentalności i szeroko rozumianej kultury niż znajomość historii literatury polskiej. Że literatura jest bardziej interesująca jako klucz do poznania i zrozumienia innych Europejczyków, jakimi są Polacy, do poznania ich tożsamości i systemu wartości kulturowych. Że w nowych warunkach, jakie stworzyła integracja europejska i obecność obu państw w Unii Europejskiej, trzeba zreinterpretować zarówno cel, jak i sposób prowadzenia wielu zajęć polonistycznych. Takie wnioski wyciąga piszący te słowa, który nigdy nie pracował we Włoszech, ale którego obserwacje z pracy za granicą od wielu lat wskazują na potrzebę zmian w prowadzeniu tam przedmiotów polonistycznych.

Pracę Urszuli Marzec publikujemy także dlatego, że dotąd brak było takich „całościowych” obrazów polonistyk zagranicznych. Tym, co się zdarzało, były artykuły naukowców polskich, którzy pracowali we Włoszech, a potem dzielili się z czytelnikami krajowymi *osobistymi refleksjami* na temat polonistyki włoskiej (U. Marzec cytuje artykuły J. Okoń z 1985 r. i F. Zielińskiego z 1988 r. w zakończeniu pracy; zob. 5). I choć polonistyka włoska miała to szczęście, że redakcja katowickiego kwartalnika „Postscriptum” poświęciła jej osobny numer zatytułowany *Polonistyka we Włoszech* (2007, nr 1 (53)), w którym w dziale *Włoska polonistyka* (2007, nr 1 (53), s. 249–305) zamieszczono krótkie informacje (najczęściej historyczne) na temat polonistyki w Rzymie (*La Sapienza* i *Tor Vergata*), Neapolu, Florencji, Udine, Turynie, Genui, Pizie i Lecce, brak było dotąd obrazu, który by uwzględnił nie tylko punkt widzenia profesorów-kierowników studiów polonistycznych i lektorów języka polskiego, ale także punkt widzenia studentów. Praca U. Marzec, ukończona pół roku przed

ukazaniem się tego numeru, wypełniła tę lukę i stanowi punkt odniesienia dla innych prac na temat polonistyki zagranicznych.

Praca U. Marzec na temat polonistyki włoskiej może mieć zresztą znaczenie wykraczające poza polonistykę i poza Włochy. Polonistyka jest tu bowiem przykładem studiów neofilologicznych, które także w Polsce przechodzą szybkie zmiany i borykają się z wieloma problemami, o czym świadczy tomik *Krakowska dyskusja o kształceniu językowym na studiach filologicznych* (pod red. W. Miodunki, Tertium, Kraków 2008). Piszący te słowa podejrzewa, że problemy polonistyki włoskiej mają wiele wspólnego z problemami polonistyki w innych krajach Unii Europejskiej, a także z problemami studiów neofilologicznych w Polsce. Zanim te problemy rozwiążemy, musimy je dokładnie poznać. Temu także ma służyć publikacja pracy U. Marzec.

Urszula Marzec należy – zdaniem piszącego te słowa – do **nowej generacji** w glottodydaktyce języka polskiego. Nową generację stanowią osoby, które ukończyły studia magisterskie w ramach specjalizacji *Nauczanie języka polskiego jako obcego*, stając się pierwszymi wykształconymi w Polsce specjalistami w zakresie nauczania naszego języka jako obcego. Pozwoliły im na to zajęcia specjalistyczne, złożone z 710 godzin wykładów i ćwiczeń oraz 40 godzin praktyk. Swoje kompetencje praktyczne studenci musieli potwierdzić napisaniem pracy magisterskiej na temat nauczania języka polskiego jako obcego lub drugiego bądź też na temat języka polskiego używanego poza Polską. Ponieważ takie prace nigdy wcześniej nie powstawały (wyjątek stanowią prace doktorskie na podobne tematy), przynoszą one wiele nowych wiadomości. Nie ulega wątpliwości, że najlepsze z prac magisterskich warto ocalić od zapomnienia, publikując ich fragmenty w postaci artykułów. Pracę U. Marzec publikujemy w całości, gdyż tylko w tej postaci pozwala ona na porównanie trzech odmiennych punktów widzenia: profesorów, lektorów i studentów polonistyki włoskiej.

Urszula Marzec zaczęła studiować komparatystykę literacką na polonistyce UJ w 2001 r. Studia te ukończyła w 2006 r., uzysku-

jąc magisterium za pracę *Romantyk w wiek dwudziesty zabłąkany? Rzecz o echach romantyzmu w twórczości prozatorskiej E. Stachury*. Po IV roku studiów komparatystycznych, w 2005 r. rozpoczęła 2-letnie studia w zakresie nauczania języka polskiego jako obcego. Szybko stała się jedną z najlepszych studentek na roku.

Duży wpływ na rozwój i ugruntowanie jej zainteresowań miał semestralny pobyt na stypendium w ramach programu Erasmus w Departamencie Języków i Literatur Obcych na Uniwersytecie w Udine. Doświadczenia zdobyte w Udine ugruntowały jej zainteresowania glottodydaktyką języka polskiego oraz Włochami, ich językiem i kulturą, zwłaszcza polonistyką włoską, której postanowiła poświęcić pracę magisterską. Ponieważ pierwotnie praca była zakrojona dość szeroko, do mnie, jako promotora, należało ograniczyć jej zakres i zadbać o to, by praca powstała bez dodatkowego wyjazdu badawczego do Włoch. Pracę magisterską U. Marzec obroniła w lipcu 2007 r., a zaraz potem rozpoczęła prowadzenie 6-tygodniowego kursu języka polskiego dla cudzoziemców, czyli można powiedzieć, że rzuciła się w wir praktyki glottodydaktycznej. Pracę tę kontynuowała w roku 2007/2008 już jako kontraktowa lektorka języka polskiego na Uniwersytecie w Udine. Od października 2007 r. jest doktorantką na Wydziale Polonistyki UJ.

Dlaczego tak dokładnie opisuję studia U. Marzec i jej drogę ku nauczaniu języka polskiego jako obcego? Głównie dlatego, że – moim zdaniem – jej droga niewiele różni się od poszukiwań młodych Włochów, o których pisze. Ona wybrała komparatystykę literacką, jak oni wybierają mediację kulturową i językową, języki i literatury obce czy literatury porównawcze. Ona studia komparatystyczne uwieńczyła zdobyciem magisterium, ale równocześnie dostrzegła swą nową szansę w nauczaniu języka polskiego jako obcego, czyli w zakresie glottodydaktyki polonistycznej. Oni chcą nauczyć się polskiego, poznać Polskę i Polaków. O magisterium polonistycznym myśli 69% z nich, ale tylko 6% myśli o pracy naukowej, czyli o byciu zawodowym polonistą (zob. 4.8.–4.9.). Inni chcą być tłumaczami, pracować w przedsiębiorstwach

włosko-polskich i turystyce lub uczyć włoskiego w Polsce. Chcą wykorzystywać swą znajomość Polski i polszczyzny w zawodach, które w Unii Europejskiej są potrzebne i dostępne. Dobrze by było, żeby polonistyka włoska przygotowała ich do tych zawodów, jak polonistyka UJ przygotowała Urszulę Marzec do nauczania języka polskiego jako obcego.

Kraków, w kwietniu 2008 r.

Władysław Miodunka
Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego

1. Wstęp

1.0. Pomysł badań

Motywy podjęcia przeze mnie prac badawczych nad stanem obecnym polonistyki akademickiej we Włoszech było z jednej strony moje zainteresowanie problematyką nauczania języka polskiego jako obcego, z drugiej zaś szczerze zafascynowanie językiem i kulturą włoską.

Pomysł badań narodził się w 2006 r. podczas mojego pobytu na stypendium w Uniwersytecie w Udine, gdzie miałam przyjemność spotkać Włochów uczących się języka polskiego, poznać ich motywację, a także dzięki temu, iż prowadziłam dla nich cotygodniowe fakultatywne zajęcia wyrównawcze, zaobserwować ich trudności i sukcesy w nauce języka polskiego. Mogłam przyrzeć się również pracy polskiej lektorki oraz profesora prowadzącego zajęcia z literatury i porozmawiać z nimi o problemach, z jakimi borykają się włoscy poloniści.

Pobyt w Udine pozwolił mi zanurzyć się we włoskich realiach i osobiście doświadczyć specyfiki tamtejszego systemu edukacyjnego – sławna włoska mentalność uzewnętrznia się przecież także w życiu uniwersytetów.

Swoje doświadczenia zdobyte w Università degli Studi di Udine zapragnęłam zobiektywizować, konfrontując z doświadczeniami i samoświadomością włoskich polonistów oraz ich studentów, i w ten właśnie sposób powstał pomysł niniejszej pracy.

1.1. Cel badań

Głównym celem przeprowadzonych przeze mnie badań było uzyskanie informacji pozwalających na odtworzenie rzeczywistego, aktualnego obrazu polonistyki we Włoszech czy też – innymi słowy – wzbogacenie wiedzy o nauczaniu języka i kultury polskiej na włoskich uniwersytetach.

Ponieważ ze względów objętościowych nie byłoby możliwe szczegółowe opisanie wszystkich aspektów działalności włoskich ośrodków polonistycznych, w swojej pracy postanowiłam skoncentrować się na zagadnieniu dydaktyki języka i kultury polskiej. Niewiele natomiast uwagi poświęciłam pracom badawczym prowadzonym przez pracowników poszczególnych placówek, organizowanym przez nich konferencjom i zjazdom. Bardzo ciekawa, moim zdaniem, kwestia dorobku naukowego włoskich polonistów wymaga osobnego, dogłębnego zbadania i opracowania.

Przedmiotem swoich badań uczyniłam ośrodki polonistyczne w Turynie, Genui, Mediolanie, Udine, Wenecji, Padwie, Bolonii, Florencji, Pizie, Bari, Neapolu oraz w Rzymie (*Università La Sapienza*¹ i *Tor Vergata*)².

Istotną sprawą było rozeznanie najważniejszych problemów włoskich polonistów jako grupy zawodowej oraz zidentyfikowanie potrzeb edukacyjnych ich studentów. Zbadane zostały także następujące zagadnienia szczegółowe:

¹ W pracy nazwę Uniwersytetu Rzymskiego *La Sapienza* stosuję zamiennie z nazwą *Roma 1*, zaś Uniwersytetu *Tor Vergata* zamiennie z *Roma 2*.

² Niestety, wskutek uzyskania błędnych informacji o zawieszeniu zajęć polonistycznych na Uniwersytecie w Lecce w roku akademickim 2006/2007, pominęłam ten ośrodek w swoich badaniach ankietowych. Polonistyka Salentyńska działa jednak nieprzerwanie od 1997 r. i, jak pisze Andrea F. De Carlo, *jest młodym, ale prężnie rozwijającym się kierunkiem, mającym aspiracje do stworzenia na południu Włoch prawdziwej polskiej placówki kulturalnej* („Postscriptum” 2007, nr 1 (57), s. 285). Szczegółowe i aktualne informacje na temat tego ważnego ośrodka polonistycznego można znaleźć w poświęconym polonistyce we Włoszech numerze „Postscriptum” (2007, nr 1 (57), s. 283–285) oraz na stronach internetowych Wydziału Języków i Literatur Obcych Uniwersytetu w Lecce (www.lingue.unile.it).